

вселюдське, і українське. Він художник-ентузіаст, а разом і робітник-організатор навчання промислового мистецтва. Він оповідав мені, що його було послано організувати в Полтаві вищий Художньо-Промисловий Інститут. З захопленням він казав про творчу широку продуману роботу Наркомату освіти в справі закладання художньо-промислового виробництва на Україні і поширення його виробів закордоном у великому розмірі. Він, МИХАЙЛІВ, в моїй уяві, представник свідомого радянського громадянства на Україні.

Володимир Чехівський

ДОПРОСИВ

/ДЖАВАХОВ/

ГДА СБ України, ф. 6, спр. № 67098-ФП, т. 45, арк. 213–216.

Оригінал. Машинопис.

№ 139

Протокол допиту Володимира Чехівського від 4 жовтня 1929 р.

1929 року, жовтня 4-го дня я, нижчепідписаний, показав:

1. На запитання, як я оповідав М. Чехівському про нараду, де М. МОРОЗ виступив проти В. ДУРДУКІВСЬКОГО, свідчу. Коли 1921 р. я повернувся до Києва і став, до праці у ВПЦР, в засіданні мені оповідали про розходження між В. ДУРДУКІВСЬКИМ і М. МОРОЗОМ. Про цей інцидент я оповідав М. ЧЕХІВСЬКОМУ. Діло сталося так:

Прн ВПЦР існувала ще до мого приїзду перекладова Комісія для переклада українською мовою богослужбових книжок. В ту Комісію ВПЦР закликала крім своїх членів і з громадянства фахівців і в мові, і в богословії. Закликано було і В. ДУРДУКІВСЬКОГО, як фахівця мови і в богословії /він скінчив Київськ[у] Дух[овну] Академію/. В перекладовій Комісії виникло розходження в справі способу перекладання. Одні обстоювали за перекладом на сучасну укр[аїнську] мову цілком, а інші за вживання і де-яких слав'янських слів і речень. До останніх належав і ДУРДУКІВСЬКИЙ, що обстоював за своєю думкою. На одному з засідань перекладової Комісії Мих[айло] МОРОЗ гостро заувагою проти В. ДУРДУКІВСЬКОГО викликав вихід його з Комісії і здається, з ним ще когось.

2. На запитання про розмову громадського змісту на вечірці у С. ЄФРЕМОВА до першої наради «СВУ» відповідаю. У С. ЄФРЕМОВА бував я і до першої наради «СВУ». Не пригадую, коли саме, але пригадую, що під час завітання до С. ЄФРЕМОВА і В. ДУРДУКІВСЬКОГО у мене з О. ЄФРЕМОВА в присутності В. ДУРДУКІВСЬКОГО і А. НІКОВСЬКОГО була розмова

про те, що антагонізм між діячами Всеукр[аїнської] Акад[емії] Наук, з одного боку М.С. ГРУШЕВСЬКИМ, з другого — С. О. ЄФРЕМОВИМ, негативно впливав на громадське життя і що треба знайти шляхи до його ліквідування.

С. ЄФРЕМОВ зазначив, що той антагонізм викликається в значній мірі характером М. С. ГРУШЕВСЬКОГО. Я висловив ту гадку, що ті перешкоди, що стоять на дорозі до розвитку громадянського життя, треба усувати єднанням громадянства. Висловлювалась та думка, що громадянству не варто розпошувати сили на боротьбу між собою, а що треба сили скупчити, щоб піднести спільне діло Всеукр[аїнської] Академії Наук на вищий ступінь, а тим і всього громадянства, що розбрат у громадянстві відбиває окремих осіб від праці, паралізує їх діяльність. Була думка, що бракує якогось громадського поєднання, що могло б зазначені вище антагонізми і подібні їм перемагати своїм авторитетом. Я висловив і ту гадку, що сторони, які мають між собою антагонізм, могли б зійтись між собою на нараду і спільно вирішити справу замирення. С. ЄФРЕМОВ казав, що спроби замирення вже були. Розмова про цей антагонізм піднімалась разів два. Яких-небудь конкретних висновків з розмови не було зроблено.

3. З 1922 року до 1924 року в Києві існували Пастирські Курси укр[аїнської] авток[ефальної] прав[ославної] церкви. Дозвіл від Державної влади даний був на ім'я фундатора курсів Мих. Н. МОРОЗА, голови Всеукр[аїнської] Прав[ославної] Церк[овної] Ради. Мета курсів — підготовка священнослужителів укр[аїнської] авток[ефальної] прав[ославної] церкви. За завідувачів курсів були з початку еп. П. ТАРНАВСЬКИЙ, а потім і прот. ЩЕРБАКІВСЬКИЙ. Я викладав св. письмо нового заповіту і основне богослов'є. Курси мали утримання з двох джерел: 1/ — внески курсантів і 2/ — пожертви Всеукр[аїнської] Прав[ославної] Церк[овної] Ради, ВПЦР одержувала пожертви на курси від парахвій з округ і від окремих людей членів церкви. На великих зборах ВПЦР було ухвалено, щоб тарілковий збір по церквах парахвіяльних у визначенні днів свят йшов на церковно-освітню справу, на паст[ирські] курси. В травні 1924 р. курси припинили своє існування, бо дозвіл на курси не було поновлено. Після оновлення ВПЦР в 1927–28 рр. поновлено ходатаювання перед державним урядом про дозвіл на богословську школу. Збір пожертв на майбутню богословську школу провадився 1927–28 р. у ВПЦР.

4. КУДРИЦЬКОГО Миколу Ант[оновича] знаю з 1903/4 р. Він був в Київській Семінарії на чолі нелегального гуртка молоді соціалістичного напрямку. Я приймав участь роботі гуртка. Я був тоді помічником інспектора Київської Семінарії, коли відбувався похорон письменника Мих. СТАРИЦЬКОГО, молодь прийняла демонстративну участь у похороні. Начальство Семінарії шукало винних. Інспектор на засіданні, що вирішувало справу випуску вищого класу, хотів всю провину за участь в похороні скласти на КУД-

РИЦЬКОГО Мик., що був у випускній клясі. Це загрожувало КУДРИЦЬКОМУ позбавлення права вступу до університету, чого домагався він. Я на засіданні, довів, що КУДРИЦЬКИЙ був хорий і тим відсунув від нього позбавлення прав вступу до університету. Він вступив до Томського університету, приймав участь в революційній боротьбі, потерпів від погромників 1905 р. В кінці 1918 р. під час директорії довірений ПЕТЛЮРИ — ЯКОВЕНКО, начальник розвідки заарештував КУДРИЦЬКОГО за співчуття більшовикам. Я добився звільнення з-під арешту КУДРИЦЬКОГО. У 1921 і 1922 рр. я з ним одночасно викладав в Київськ[ому] Медін[ституті]. Після відходу мого від професури рідше бачив КУДРИЦЬКОГО. Знаю його, як певного і непохитного радянського громадянина.

5. ГРИГОРОВИЧА, студента ІНО, його завітання до мене й розмови з ним не пригадую. Здається був у мене ГРИГОРОВИЧ, хотів найти пораду у своїх власних переживаннях і шуканнях, я йому дав загальну пораду — студювати всебічно суспільні науки і досліджувати життя.

6. ЛЕВИЦЬКОГО М.В., основоположника кооперації на Україні, знаю з 1900 років. Познайомився з ним у Кам'янці, коли він приїзжав читати нелегальну лекцію про кооперацію молоді. Був він у мене в Одесі перед війною. У 1917 р. Центральна Рада послала його на Кубань для налагодження зносин з Кубанню. 1921 р. він приймав участь у I-му Всеукр[аїнському] церк[овному] Соборі. Йому належить ухвалене на соборі внесення: уставити свято Божого благословення праці (1 травня). За років два приблизно він заходив до мене, проказував мені коротки вислови /изречення/, що він називав їх заповідями /коло 10/. Ці заповіді мали націоналістичні тенденції, помішані з етичними заувагами. Мик. ЛЕВИЦЬКИЙ казав, що ці заповіді варто подавати в «газеті-радіо» як він з'ясовував від уст в уста, себ-то від одного до другого. Вислухавши вислови, що де-які уявляють з себе народні приказки, і не надаючи їм серйозного значіння, я в розмові перейшов до чогось іншого. Учаси в «газеті-радіо» проєктованій від М. ЛЕВИЦЬКОГО я не приймав.

Володимир Чехівський

ДОПРОСИВ

/ДЖАВАХОВ/

*ГДА СБ України, ф. 6, спр. № 67098-ФП, т. 45, арк. 220–223.
Оригінал. Машинопис.*